

26. Речь профессора философии и математики Ивана Михайловича Скворцева, сказанная 27 октября 1817 года при открытии Киевской духовной семинарии [на латинском языке] // КЕВ. 1893. № 5. С. 118-123.
27. Речь профессора философии и математики Ивана Михайловича Скворцева, сказанная 27 октября 1817 года при открытии Киевской духовной семинарии (В переводе с латинского подлинника) // КЕВ. 1893. № 8. С. 199-206.
28. *Скворцов, Иоанн Михайлович* // Русский биографический словарь : в 25 томах. СПб., 1896—1918.
29. *Титлинов Б. В.* Духовная школа въ Россіи въ XIX столетіи. Вып. 2. (Протасовская эпоха и реформы 60-х годовъ). Вильна, типографія «Артіль Печатного Дѣла», Виленская, 25. Телеф. №199. 1909. 192 с.
30. *Ткачук М. Л.* Учебная и научная деятельность в Киево-Могилянской академии. Философские курсы // Православная Энциклопедия. Т. XXXII. М. 2013. 712-717 с.
31. *Ткачук М.Л.* Трансформационные процессы в духовной школе начала XX века: опыт Киевской академии // ТКДА, №14, 2011, 109-121с.
32. *Троцкий П.* По поводу семидесятипятiletнего юбилея КДС // КЕВ. 1892. № 21. С. 752.
33. *Троцкий П., свящ.* Нѣсколько словъ объ открытіи КДС въ 1817 г. // КЕВ. К., 1871. №20. С. 465.

УДК: 2-756(477-25):2-726.1Флавиан"1903/1915"

Чеботарьов Д.А.

Київська духовна академія УПЦ

МИТРОПОЛИТ ФЛАВИАН (ГОРОДЕЦЬКИЙ): ЧАС СЛУЖІННЯ НА КИЇВСЬКІЙ КАФЕДРІ (1903-1915 РР.)

У даній статті розглядається особистість видатного церковного діяча свого часу митрополита Флавіана (Городецького) і комплексно розкрита в повному обсязі пастирська, місіонерська, просвітницька діяльність владики на Київській кафедрі. Особливу увагу виділено на загальну картину діяльності самої церкви на розвиток місцевої місії, діяльності духовенства і події в революційні роки.

Ключові слова: Митрополит Київський і Галицький Флавіан, київська єпархія, Києво-Печерська Лавра, київське духовенство, духовні установи, революція.

Чеботарьов Д.А. Митрополит Флавиан (Городецкий): время служения на киевской кафедре В данной статье рассматривается личность выдающегося церковного деятеля своего времени митрополита Флавиана (Городецкого) и комплексно раскрыто в полном объеме пастырскую, миссионерскую, просветительскую деятельность владики на Киевской кафедре. Особое внимание уделено общей картине деятельности самой Церкви на развитие местной миссии, деятельности духовенства и событий в революционные годы.

Ключевые слова: Митрополит Киевский и Галицкий Флавиан, киевская епархия, Киево-Печерская Лавра, киевское духовенство, духовные учреждения, революция.

Chebotaryov D. Metropolitan Flavian (Gorodetsky): the time of the service at the Kiev Department (1903-1915). This article describes the identity of a prominent religious person of his time, Metropolitan Flavian (Gorodetsky) and comprehensively disclosed the full scope of pastoral, missionary, educational activities, His Eminence in the Kyiv cathedra. Special attention is paid to the general picture of the activities of the Church on the development of local mission activities of the clergy, and events in the revolutionary years.

Key words: *Metropolitan of Kiev and Galicia Flavian, Kiev diocese Kievo-Pechersk Lavra, the Kiev clergy, religious institutions, revolution.*

Митрополит Київський і Галицький Флавіан (Городецький) – один з видатних діячів Російської Православної Церкви ХХ століття. Цей архіпастир пройшов нелегкий життєвий шлях і довгий шлях церковного служіння. Він був свідком трагічних подій в історії держави і Церкви. Пройшов своє служіння на багатьох кафедрах у тому числі і в Китаї, в Грузії та Польщі. Але величезний масив праці покладених в цей час, не завадили йому ревно служити Матері-Церкви і її пастви на самих різних теренах.

Одним з останніх місць служіння владики Флавіана була Україна, а саме кафедра – Київська.

Роки навчання і діяльність до Київської єпархії

Митрополит Флавіан (Городецький) народився 26 липня 1840 р. у дворянській родині в Орлі і світу звався Миколою Миколайовичем. Батько майбутнього владики - представник старовинного дворянського роду Симбірської губернії, вийшовши у відставку, оселився в Орловській губернії. На четвертому році від народження отрок Микола втратив батька, а на десятому - матері [25]. Домашнє виховання отримав у домі тітки. Середня освіта - в Орловській гімназії, куди вступив прямо в четвертий клас у 1853 році. По закінченні курсу навчання у гімназії, він вступив у Московський університет на юридичний факультет, де з великим завзяттям зайнявся вивченням юридичних наук. Глибока релігійна налаштованість, отримана ним ще з малих років, спонукала його порвати зв'язки з мирськими бажаннями, і на четвертому курсі він вирішив остаточно віддатися служінню Святій Церкві в чернечому чині.

У грудні 1863 р. він переселився в Московський Симонов монастир [28, с. 2]. Тут він виконав обов'язки паламаря і прислужував у вівтарі і в храмі. Тут же, у званні послушника, чорнороба, він зустрівся з новим настоятелем монастиря Архімандритом Гурієм (17 березня 1882 р.), з яким не розривав з ним своїх добрих, дружніх відносин. З ним і під його керівництвом і заступництвом о. Флавіан вважав початок своєї громадської діяльності; його ж рукою він був ізведений на поле місіонерської діяльності в Китаї.

Архімандрит Гурій недовго залишався настоятелем Симонова монастиря. На початку 1886 р. Він був призначений настоятелем православної церкви в Римі. За ним пішов і послушник його Флавіан і в сані ієродиякона. 17 лютого 1866 р. Послушник Микола Городецький був пострижений у чернецтво з ім'ям Флавіана, а 18-го того ж лютого проведений в сан ієродиякона [26, с. 144]. 11 травня 1866 року було Найвище веління бути архімандрита Гурія єпископом Чебоксарським, вікарієм Казанської єпархії. Разом з ним вирушив у Казань і о. Флавіан, був зарахований до братії Спасо-

Преображенського монастиря і 9 квітня 1867 р. Був висвячений у сан ієромонаха [28, с. 6].

У 1872 р. о. Флавіан став вивчати китайську мову під керівництвом владики Гурія, і в 1873 р. він був призначений членом Пекінської духовної місії. Потрібно відзначити, що саме з цього часу в житті владики Флавіана починається один з важливих періодів на церковному терені служіння Богу [29, с. 614].

Діяльність ієромонаха Флавіана в цій новій посаді була дуже плідна, відрізняючись істинно апостольським духом. Досить швидко опанувавши не тільки усною, але навіть і письменною китайську промовою, він прийняв на себе, за дорученням начальника місії, відповідальну працю перекладу на китайську мову книг релігійно-морального змісту, виконуючи в той же час обов'язки священнослужителя при місії. На той час вже існував Новий Завіт, який переклав на китайську мову архімандрит Гурій [24, с. 59], і тоді ж були складені митрополитом Флавіаном деякі самостійні твори, цінні за змістом, корисні в справі просвіту поганам і мали благодійний значення для китайців-християн [2]. У 1884 прийнятий до числа братії Олександрівської Лаври. А 19 січня 1885 року – височайше наказано про те, що йому призначено бути єпископом Аксайським, вікарієм Донський єпархії [20]. На Донський єпархії владики був не довго, і 29 червня 1885 р. Було найвище дозволу на переміщення преосв. Флавіана на Кафедру єпископа Люблинського [15, с. 816], вікарія Холмсько-Варшавської єпархії [15, с. 403].

Управління Високопреосвященного Флавіана Варшавсько-Холмської єпархії тривало понад 6 років, після чого він був покликаний до керівництва церковними справами на іншій околиці Росії [28, с. 9].

21 лютого 1898 року Високопреосвященний Флавіан був призначений архієпископом Карталинським і Кахетинським, з званням члена Св. Синоду і екзарха Грузії, причому йому був наданий, при Найвищому рескрипте, діамантовий хрест для носіння на клобуку, як видимий знак особливого монаршого уваги до понесених Пануючим місіонерським працям в Китаї, так само як і до многотрудному і многополезному служінню його в Холмсько-Варшавської єпархії [14, с. 43].

Таким чином, ні висота положення в церковній ієрархії, не виняткові за своїм значенням нагороди, ні які зміни зовнішнє становище не змінили самого владику Флавіана. На найвищих ступенях ієрархії архієп. Флавіан все тим же смиренним і лагідним рабом Божим, в якому знали його в ранній юності. Будучи далекий марнославства і гордості, він боявся, щоб хто інший не запідозрив його в цьому невдячному властивості характеру. У теж час корисна і видатна діяльність Високопреосвященного Флавіана в Грузії викликало гідну оцінку з боку суспільства і вищої влади. У 1898-99 рр. Владика Флавіан був обраний почесним членом духовних академій – казанської і с.-петербурзької, а 6 травня 1900 р. Був нагороджений орденом св. Олександра Невського з грамотою [14, с. 10].

8 грудня 1902 року Високопреосвященний Флавіан був обраний і затверджений в званні почесного члена Київської духовної академії.

Між тим, 21 січня 1903 року помер у Петрограді київський митрополит Феогност. 25-27 січня Високопреосвященний Флавіан, за дорученням Св. Синоду, здійснив поховання покійного Київського архіпастиря. Вже в цей час духовенство Київської єпархії і взагалі вся Київська паства висловлювала гаряче бажання мати своїм

архіпастирем Високопреосвященнаго Флавіана, насолодившись величним вчиненням ним богослужіння. Бажання Київської пастви виповнилося, - і 1 лютого 1903 р. Високопреосвященний Флавіан, був призначений Митрополитом Київським і Галицьким [16, с. 37] і священно-архімандрита Києво-Печерської Успенської лаври [7, с. 113].

Діяльність на Київській кафедрі

Діяльність владики з управління Київської єпархії відрізнялася тими ж якостями, які явив владика під час попереднього тривалого свого служіння в різних місцях, і зарекомендувавши себе як добрий адміністратор. Але сам владика з особливим завзяттям і налаштованістю своїх дій готувався стати Київської землі, ніж сам говорив при першій своїй зустрічі з Київським духовенством [22, с. 1].

Знайомство з єпархією митрополит Флавіан почав з відвідування духовних навчальних закладів та єпархіальних установ. За тиждень владика проінспектував все семінарії і духовні училища Київської єпархії, [12, с. 2] а також жіночі єпархіальні училища і Київську духовну академію, причому був присутній навіть на лекціях [6]. Треба сказати, що митрополит Флавіан суто дбав про освіту і освіту своєї пастви. У зв'язку з цим він надавав посильну допомогу тільки відкрився Церковно-історичного археологічному товариству, в засіданнях якого неодноразово приймав участь. 1 липня 1903 за розпорядженням митрополита у приміщенні Києво-Подільського духовного училища відкрилися курси для псаломщиків Київської єпархії. У той же день на них було записано 90 осіб [20].

Особливу увагу Високопреосвященний Флавіан звертав на стан сектантства в Київській єпархії і на діяльність місцевої місії. Тим самим, кілька разів на рік у різних частинах єпархії з його благословення проходили місіонерські з'їзди. У 1904 р. з роздільною здатністю Св. Синоду, заснований особливий місіонерський Комітет [3], який, під особистим головуванням і керівництвом Архіпастиря, спрямовував діяльність місії [10, с. 687].

Найбільш відомим і помітною подією під час перебування владики Флавіана на Київській кафедрі було святкування 800-річчя відновлення Свято-Михайлівського Золотоверхого монастиря. Це святкування безумовно зібрав безліч людей, підняло віру в народі, і об'єднало всіх.

Так само, слід додати, що ще з великих подій було перенесення святих мощей преподобної Єфросинії, Полоцької княгині з Києва в Полоцьк [18, с. 99]. Це свято збрало величезну масу народу, який ще більше утвердився у вірі [4, с. 3]. Маніфест царя Миколи II до митрополита Флавіану про те, що б були покликані люди до будівництва від населення. Це говорить про те, що Церква завжди підтримувала добрі починання державних самодержців [5].

Під час перебування владики Флавіана на Київській кафедрі відбулося ряд важливих політичних подій, які вплинули на церковне життя. Зокрема у 1903-1904 рр. була Російсько-японська війна.

Російська Імперія поставилася до війни вкрай легковажно. Міністр внутрішніх справ Плеве сказав: «Нам потрібна маленька переможна війна», тому що втечі допоможе перемогти внутрішні заворушення. 27 січня 1904 р. японські судна напали на російську ескадру в Порт-Артурі. Так починалася війна, Росія не була готова до неї. На Сході було

мало військ, не було укріплень і поставки не були організовані. З самого початку армія зазнала невдачі, поразки [27, с. 413].

Невдачі на фронті викликали все більше занепокоєння в Україні. На заводах організовувалися збори, на яких працівники приймали резолюції проти царизму, вимагали свободу совісті, свободи слова, свободу зборів [27, с. 413]. Царська влада пішла на поступки.

Таким чином, можна сказати, що російсько-японська війна змусила російський уряд піти вчинки населенню. Інша не менш важлива подія в політичному ладі російської імперії була революція 1905 р. В ці роки митрополит Флавіан прагнув всіма силами зберегти мир і спокій у Київській єпархії. 1 вересня 1905 року в окружному посланні до духовенства Київської єпархії [9, с. 342] Високопреосвященний Флавіан дав цілий ряд практичних вказівок і порад щодо пастирської діяльності Київської митрополії – єпархії, у вигляді швидко і сильно змінених умов життя і положення православної Церкви в нашій вітчизні [21, с. 133]. Духовенство Київської єпархії, відгукнувшись на заклик митрополита, прагнув усіма силами відновити спокій, закликаючи народ відмовитися від страйків і повернутися до мирної праці.

Таким чином, 1905 рік показував картину з одного боку – вже назріваючого народного бунту, а з другого – анархії та розгубленість царської влади. Тобто всі ці дії відображалися і на церкві православної. І тому Церква Христова завжди була консолідуючий фактором, на підтримку якого завжди міг розраховувати народ. Більше того, церква в Російській Імперії, яка була під пильним «царським оком» продовжувала свою діяльність і політику в інтересах народу. І владика Флавіан завжди скликав народ до любові Христової [5, с. 8].

12-26 липня 1908 року в Києві з благословення владика Флавіана відбувся IV Всеросійський місіонерський з'їзд, який став зримим свідченням розвитку місіонерської діяльності Російської Православної Церкви. Крім того, в Києво-Печерській Лаврі були влаштовані місіонерсько-апологетичні читання для чернечою братії. Так само з 20 по 26 травня – був організований Єпархіальний місіонерський рада під керівництвом митрополита Флавіана [20]. Під час з'їзду щодня відбувалися урочисті архієрейські вечірні богослужіння з місіонерськими повчаннями, які супроводжувалися роздачею місіонерських листівок. Такі служби залучали безліч народу. Взагалі треба зазначити, що 1908 рік ознаменувався помітним поживленням пастирської і місіонерської діяльності київського єпархіального керівництва.

Митрополит Флавіан не залишав без уваги і таку важливу сторону християнського життя, як благодійність. Подорожуючи по єпархії, владика відвідував в'язниці, обходив там всі камери, викладаючи благословення всім ув'язненим. За ініціативою митрополита Флавіана в Києві був відкритий притулок для престарілих і хворих священно-та церковнослужителів, їх вдів і сиріт [17, с. 841].

Наступна подія, яка вплинуло на подальшу долю держави і церкви була перша світова війна 1914 р. В перші дні війни владика – митрополит Флавіан (Городецький) звернувся до народу з повчальною проповіддю любові, світу, і зміцнення віри в народі і самодержавства [8, с. 100].

Незабаром після початку війни в Києво-Софійському митрополичому будинку було відкрито шпиталь імені церков і духовенства Київської єпархії. У той же час Києво-

Печерська Лавра з благословення митрополита, відвела приміщення в странноприймниці для 1000 поранених, 500 хворих і 1000 осіб, які виготовляли обмундирування, містила на свої кошти лазарет на 120 місць. У рік початку Великої війни 1914-1918 рр. владика Флавіан вже був слабкий здоров'ям, але і тоді своїми патріотичними відозвами надихав російський народ до відсічі агресора [13, с. 294] та захисту Вітчизни і престолу [23, с. 1447].

Таким чином ми можемо зробити висновок, що перші дні війни Київське духовенство на чолі з архіпастирем не стояло осторонь, воно допомагало, передусім молитвою, духовними настановами. Духовенство закликало народ до єдності та боротьбу з ворогом.

Восени 1915 року Митрополит Флавіан тяжко захворів. Відчуваючи наближення смерті, звернувся з листом до Архієпископу Харківському Антонія (Храповицького) (1863-1936) з проханням приїхати і здійснити обряд поховання [13, с. 433]. Помер владика Флавіан 4 листопада 1915 року від серцевої астми [30, с. 117] і похований був у Хрестовоздвиженській церкві Ближніх Печер Києво-Печерської Лаври в тому місці, яке він сам вибрав для себе [19].

Отже, на цьому святительське служіння владика Флавіана закінчилася, але вона залишила глибокий слід у Православній Церкві. Митрополит Російської Православної Церкви прожив довге, насичене невпинними працями життя. Висока посада, покладений на м. Флавіана матір'ю Церквою, була дуже значущою подією в його життєвому шляху. Зміни, які відбулися після цього, особливо відбилися в його місіонерській діяльності. Правда, нові обов'язки, які чекали м. Флавіану як архієрею з управління різних епархій, працями були нелегкими і вимагали від нього багато уваги, але вони ніяк не забирали можливості займатися улюбленою його справою – служіння Богу. Остання кафедра, займана преосвященим Флавіаном в Києві, була найбільш плідним у його науковій діяльності. Служіння в Києві, і молитви в Києво-Печерській Лаврі затвердили життєвий шлях архіпастиря, заклали його церковне служіння і сформували його як палкого і вірного сина Православної Церкви, що він не раз потім доводив усім своїм життям.

Література:

1. Центральний державний історичний архів р. в Києві (ЦДАК) Фонд 127, опис 782, справа
2. ЦДАКФ. 128. Оп. 1. Д.2579.
3. Архів Київської Облaсті(АКО)Фонд 276, опис 1, дело 11.
4. Інститут Рукопису Національної Бібліотеки України ім. В. І. Вернадського (ИНРБИУВ) Фонд 160, опис 1, справа 456
5. ИНРБИУВ Ф. 160. Оп. 1. Д. 520
6. Киевские епархиальные ведомости. 1903. № 4, 5, 18, 21, 32
7. Киевские епархиальные ведомости, 1903 . № 4.
8. Киевские Епархиальные Ведомости. 1905. № 3.
9. Киевские епархиальные ведомости 1905 . № 11.
10. Киевские епархиальные ведомости 1906. № 26-52
11. Киевские Епархиальные Ведомости 1916. № 19
12. Киевские епархиальные ведомости. 1909 . № 2
13. Киевские епархиальные ведомости. 1916 № 11, № 13
14. Церковные ведомости. 1898. № 9.
15. Церковный вестник. 1891 г. № 51-52.

16. Церковные ведомости, 1903 г. № 6.
17. Церковный Вестник 1908. № 27.
18. Церковные ведомости 1910. № 22.
19. Александр Рожинцев. Андреевский кавалер - Митрополит Киевский и Галицкий Флавиан (Николай Николаевич Городецкий) // Статья. Режим доступа : <http://rusidea.org/forum/viewtopic.php?f=6&t=2200>
20. *Годлевский Николай*. Немногие начальники и далеко не все архипастыри могут принести такой венец своей души к Престолу Предвечного Судии. // Статья. Режим доступа : http://www.religion.in.ua/zmi/ukrainian_zmi/19626-nemnogie-nachalniki-i-daleko-ne-vse-archipastyri-mogut-prinesti-takoj-venec-svoej-dushi-k-prestolu-predvechnogo-sudii.html
21. *Городецкий Ф., митр.* Послание пастырям Киевской епархии". "ТКДА" 1905, октябрь
22. *Городецкий Ф., митр.* Речь при встрече его в Киево-Софийском кафедральном соборе, 25 февраля 1903 года. "ТКДА" 1903, март
23. *Городецкий Флавиан, митр.* «Слово духовенству Киевской епархии». "Приб. к «ЦВ» 1914, № 33,
24. *Железняк С.Е.* История Православных Миссий. Набережные Челны, 2011.
25. *Манова Н. Л.* «Митрополит Киевский и Галицкий Флавиан». // Віра і Розум. 2000, N1.
26. *Назаревский А.* Памяти высокопреосвященного Флавиана, митрополита Киевского и Галицкого. // Известия Таврической Ученой комиссии., 1916. № 53.
27. *Полонська-Василенко Н.* Історія України: У 2 т. К., 1993. – Т. 2. Від середини XVII ст. до 1923 року. 2-ге видання.
28. *Титов Ф., прот.* Высокопреосвященный Флавиан митрополит Киевский и Галицкий (1840-1915гг.) (Некролог).
29. *Титов Ф., прот.* Киевская епархия. // Богословская Энциклопедия т. X. С.- Птр. 1990 г. С.614
30. *Фоменко К., прот.* На свежую могилу святителя.

УДК 283/289

Яроцький П.Л.

Інститут філософії імені Г.С. Сковороди НАН України

500-РІЧЧЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ РЕФОРМАЦІЇ: РІЗНОАСПЕКТНИЙ ДИСКУРС-АНАЛІЗ

У статті доведено, що українські протестанти відкрито й активно демонструють громадянську, патріотичну позицію, протестантські лідери гідно представляють Україну на міжнародній арені як патріоти України. Протестантські конфесії застосовують динамічні й ефективні засоби, методи і форми евангелізаційної, місіонерсько-проповідницької, інформаційної, освітньо-виховної, благодійницької, реабілітаційної, підприємницької діяльності. Протестантські церкви сприяють утвердженню конфесійної рівноваги, толерантності й стабільності в українському суспільстві.

Ключові слова: Реформація, протестантизм, дискурс-аналіз, плюралізм.

Яроцький П.Л. 500-летие европейской Реформации: разноаспектный дискурс-анализ. В статье доказано, что украинские протестанты открыто и активно